

УДК 336.71:336.77

Дмитрук О. Г.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Коцюрба О. Ю.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
Кропивницький, Україна

АНАЛІЗ РОЗДРІБНОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ У 2022-2025 РОКАХ

Повномасштабне воєнне вторгнення 2022 року стало безпрецедентним викликом для банківської системи України, спричинивши істотні порушення у функціонуванні фінансового сектору. Різке скорочення доходів домогосподарств, валютна нестабільність, масові міграційні процеси, зростання інституційної невизначеності та посилення кредитних ризиків зумовили необхідність докорінного перегляду бізнес-моделей банків, насамперед у сегменті роздрібного кредитування. У таких умовах банківський сектор опинився перед необхідністю поєднання збереження фінансової стійкості з виконанням соціально-економічної функції забезпечення доступу населення до кредитних ресурсів.

У воєнний період роздрібне кредитування трансформується з комерційного інструмента на механізм підтримки платоспроможності домогосподарств і стабілізації споживчого попиту, що актуалізує завдання збереження фінансової стійкості банків, контролю ризиків і якості кредитного портфеля. У дослідженні узагальнено трансформації у сфері роздрібного кредитування у 2022–2025 рр., окреслено основні ризики та систематизовано підходи до їх управління в умовах воєнних викликів.

Початковий етап війни супроводжувався різким погіршенням платоспроможності населення внаслідок втрати роботи, змін у структурі зайнятості, переміщення значних мас населення та посилення інфляційних очікувань. Це безпосередньо відобразилося на попиті на кредитні ресурси, що зумовило суттєве обмеження обсягів нових кредитних операцій, посилення вимог до оцінки кредитоспроможності позичальників і коригування умов кредитування. Підвищений рівень невизначеності змусив банки перейти до режиму превентивного ризик-менеджменту з пріоритетом збереження ліквідності та запобігання нарощуванню проблемної заборгованості.

У відповідь на кризові явища регулятор адаптував регуляторні підходи до регулювання банківської діяльності, запровадивши гнучкі вимоги до капіталу та резервів, які стали важливим фактором підтримання фінансової рівноваги банків [1].

Замість нових кредитних угод банки зосередилися на підтримці існуючих клієнтів: реструктуризація, зміна графіків платежів, кредитні канікули - особливо для соціально вразливих груп (ветерани, внутрішньо переміщені особи, постраждалі). Така політика мала подвійний ефект: з одного боку - зменшувала ризики дефолтів, з іншого - підтримувала довіру населення до банківської системи, що важливо у кризових умовах.

Починаючи з 2023 року банки поступово поновили кредитну активність, розпочавши видачу короткострокових споживчих кредитів, переважно через цифрові канали. Переваги такої моделі очевидні: скорочена бюрократія, швидка оцінка кредитоспроможності, гнучкість і дистанційність. Окрім традиційних банківських даних, все більшого значення набули альтернативні джерела інформації: телеком-метрика, цифрова репутація, історія платежів за комунальні та мобільні послуги тощо. Це дозволило адаптувати скорингові моделі до нових умов, підвищити якість кредитного ризик-менеджменту та мінімізувати ймовірність дефолтів.

Згідно з даними останнього звіту Національного банку України, у 2024–2025 роках спостерігається зростання портфеля роздрібних кредитів, що проявляється у збільшенні

обсягів гривневого кредитування домогосподарств, поступовому відновленні споживчого попиту та зміцненні довіри населення до банківської системи [1].

У відповідь на зростання ризиків банки впровадили ризик-орієнтоване ціноутворення, адаптуючи умови кредитування до клієнтських сегментів і макроекономічних чинників, що дозволило збалансувати дохідність і доступність кредитів. Одночасно було посилено вимоги до формування резервів, що знизило ефективність окремих операцій, але підвищило загальну фінансову стійкість банків [1].

Найгострішою проблемою для роздрібного кредитування у воєнний час стала висока ймовірність неповернення позик. За оцінками, частка непрацюючих кредитів (NPL) значно зросла на початковому етапі, що стало для банків критичним випробуванням. Однак завдяки структурі кредитних портфелів, реструктуризаціям і підвищенню стандартів кредитування, з 2024-2025 рр. спостерігається зниження частки NPL [2].

У звіті НБУ за 2025 рік відзначено, що якість роздрібного кредитного портфеля поліпшується, банки відновлюють кредитування населення, а частка проблемних позик поступово зменшується [1]. Ця тенденція свідчить про успішне впровадження механізмів ризик-менеджменту, адаптацію кредитної політики до нових умов, цифровізацію і підвищення вимог до оцінки позичальників.

Забезпечення ліквідності, адекватне резервування та диверсифікація джерел фондування стали визначальними чинниками стійкості банків у період підвищених ризиків, що дозволило окремим установам зберегти фінансову рівновагу та поступово відновити кредитну активність. Водночас зростання портфеля роздрібного кредитування за умов нестабільності посилювало ліквідні ризики, що потребувало посиленого контролю за структурою активів і зобов'язань та дотримання виваженої ризик-орієнтованої політики [3].

Цифрова трансформація банківських послуг сприяла зменшенню строків обробки заявок, удосконаленню оцінки кредитоспроможності та автоматизації моніторингу заборгованості, що забезпечило зниження операційних витрат і підвищення гнучкості управління. У воєнних умовах роздрібне кредитування відіграло важливу соціально-економічну роль, підтримуючи споживчий попит і фінансову стабільність домогосподарств, а також виконуючи функцію стабілізаційного механізму в економіці.

Таким чином, роздрібне кредитування фізичних осіб у період повномасштабної війни засвідчило необхідність глибокої трансформації підходів до управління кредитною діяльністю комерційних банків. Умови підвищеної невизначеності, нестабільності доходів населення та зростання фінансових ризиків зумовили перехід від експансивних моделей кредитування до ризик-орієнтованого управління, в центрі якого перебуває зважене ціноутворення, посилення аналітичних інструментів і гнучке реагування на зміну платоспроможності позичальників.

Вирішальну роль у забезпеченні стійкості роздрібного кредитування відіграє цифрова трансформація банківського сектору, яка дозволяє підвищити оперативність прийняття рішень, удосконалити механізми оцінки кредитоспроможності та зменшити операційні витрати. Водночас довгострокова фінансова стабільність банків неможлива без системного моніторингу якості кредитного портфеля, упровадження ефективних процедур реструктуризації та диверсифікації активів. Підвищення рівня прозорості діяльності, дотримання принципів відповідального кредитування та послідовна комунікація з клієнтами формують довіру до банківської системи та створюють передумови для її стійкого розвитку в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

Література:

1. Національний банк України. Financial Stability Report June 2025. Київ, 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1_eng.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Частка NPL у банківському секторі продовжує скорочуватися. НБУ: вебсайт. URL: <https://surl.li/pevqdh>
3. Murzak A. The relationships between credit risk, liquidity risk and bank stability in Ukraine. 2023. URL: <https://surl.li/pzccyd>